

NAGY PÉTER

Dósa Elek *Erdélyhoni jogtudományának új kiadásáról*

Dósa Elek: *Erdélyhoni jogtudomány*, I–III. kötet, Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2019.

A Dósa Elekkel kapcsolatos tudományos érdeklődés az elmúlt években jelentősen megnőtt.¹ Ennek az örvendetes tendenciának egyik fontos mérföldköve Dósa fő művének, az *Erdélyhoni jogtudomány*nak e helyütt ismertetett újabb kiadása.

A háromkötetes munka Magyar Országos Közjegyzői Kamara támogatásával, a Studia Notarialia Hungarica sorozatban (Tomus XXXIII.) jelent meg. A köteteket Rokolya Gábor, a magyar jogtörténet – és különösen a közjegyzőség történetének – évtizedek óta aktív kutatója rendezte sajtó alá.

A kötet formai szempontból döntő mértékben megegyezik az eredeti művel, az oldalakat és kiemeléseket változatlanul megtartották, ugyanakkor a betűk stílusa – noha nagymértékben hasonlít az eredeti típusra – eltér az 1861-ben használttól. Ez nem csökkenti az új kiadás értékét, csupán a szöveg könnyebb olvasását segíti elő, mivel kiküszöböli a régi típusú nyomtatásból fakadó hibákat. Ezt leszámítva az oldalak tördelése, számozása megegyezik az eredeti művel.

A bevezető tanulmányt Veress Emőd, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Jogtudományi Intézetének igazgatója és a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet Magánjogi Kutatások Főosztályának főosztályvezetője írta. Veress Emőd *Az Erdélyhoni jogtudományról és Dósa Elekről (1803–1867)* című tanulmányában végigveszi Dósa életének és munkásságának legfontosabb állomásait: fiatalkorát, tanulmányait, politikai, tudományos és közéleti, továbbá egyházi pályafutásának emlékeit.

A Dósa Elekről szóló kutatások eddigi eredményeihez képest a bevezető tanulmány új kérdéskörökre, megválaszolandó kérdésekre irányítja a figyelmet, meghaladva így az általában összefoglalásra szorítkozó műfaji kereteket. Ezek közé tartozik Dósa Elek egyik elfelejtett – Boér Márton által készített – portréjának ismertetése, ugyanis a Dósát megörökítő számos rajz, karcolat, festmény, korai fénykép és más ábrázolások összegyűjtése még várat magára. Fehér foltot jelent Dósa szépirodalmi ábrázolásának – főként az előtanulmány szerzője által is idézett Németh László munkásságának – elemzése is.

Ugyanilyen fontos és lehetséges jövőbeli kutatási irányként kínálkozó lehetőség Dósa Elek és kortársainak kapcsolata, a szabadságharc idején való szerepvállalása

1 Dósa Elek: *Marosszék 1848–1894*, Budapest, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2017.

miatti per vagy az 1865-ben az erdélyi országgyűlésen elmondott beszédének elemzése, kisebb tanulmányainak, cikkeinek összegyűjtése.

Hasonlóképpen számos kérdés vár megválaszolásra Dósa Elek *Erdélyhoni jogtudomány* című művével kapcsolatban is. Valójában ez a háromkötetes munka kevésbé volt egy eseti megbízás teljesítése, mint inkább többéves módszeres forráskutatás eredménye, amely nagymértékben épített az évtizedes oktatói tapasztalatra és az ott használt tananyagokra. A Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára több olyan – eddig elemzés tárgyává nem tett – kéziratot tartalmaz, melyek a Dósa által összeállított *Erdélyhoni jogtudomány* egy-egy részének korábbi, oktatáshoz használt változatai voltak.² Ezt támasztja alá Wesselényi Miklós utolsó, 1848-ban Dósa Eleknek címzett levele is, amelyben arról írt, hogy a fiataloknak szóló államismereti tankönyvének megírásakor nagyban támaszkodott Dósa *Jus Publicum* című művére.³ Erre utal a *Történeti Lapok* hasábjain megjelenő utolsó ismert levél is, amelyet Dósa Wesselényi Miklósnak írt. Dósa ebben úgy fogalmazott, hogy „volt hazánk törvényei esméretére törvénytárunk tömkelegébeni buvárkodás útján szert tenni nékem is 18 évi fáradozásba került”. Kérte barátját, hogy a tizennyolc évi kutatómunka nyomán Teleki József erdélyi kormányzó kérésére összeállított, azonban a „kormányrendszer zsarnok mostohasága” miatt korábban meg nem jelentethetett, Erdély jogrendszerét összefoglaló művét segítsen Deák Ferencnek és az unió ügyéért felelősöknek eljuttatni. Második kérése arra vonatkozott, hogy Wesselényi kövesse figyelemmel a mű magyarországi fogadtatását, és írja meg neki, hogy van-e esély arra, hogy egyáltalán megkíséreljék a nyomtatást. A mű valódi célját tekintve bizonytalanság olvasható ki a levélből: „multunk jövődöben felmerülhető jogi kérdései megfejtését könnyítő kézi könyv gyanánt használtathassék, akár azért, hogy a volt külön hazánk jogi viszonyait tolmácsolandó történetzetnek adatul szolgálhasson”.⁴

A szabadságharc viharában azonban elveszett az eredeti kézirat. Hiába kereste és kerestette Dósa számos helyen, sosem került elő az eredeti mű. Az 1850-es években Dósa a börtönben töltött időszak miatt egészségileg meggyengülten és súlyos anyagi nehézségei ellenére újból megírta az *Erdélyhoni jogtudományt*, amelyet 1861-ben adtak ki.⁵ A Magyar Tudományos Akadémia nagydíjával jutalmazta Erdély jogrendszerének háromkötetes összefoglaló és rendszerező munkáját.

Veress Emőd a bevezető tanulmány végén a következőképp értékeli Dósa Elek jogtudományi munkásságának legfontosabb művét:

2 DÓSA Elek: *Az erdélyi magyar és székely magánjogtudomány*, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára (Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca), Ms. 2001; DÓSA Elek: *Elementa iuris publici Transylvanici*, 1833, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ms. 1981; DÓSA Elek: *De Actionibus*, 1839, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ms. 1971; DÓSA Elek: *Bevezetés az erdélyi törvénytudományba*, 1841, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ms. 2035; DÓSA Elek: *Erdélyi közönséges törvény*, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ms. 1974.

3 Wesselényi Miklós levele Dósa Elekhez, 1848. 09. 25., lelőhely: a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Főosztálya (*Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale*), Fond familial Wesselényi din Jibou F 250, 168 Copii iunie-decemrie 1848.

4 Dósa Elek levele Wesselényi Miklóshoz, 1848, *Történeti Lapok*, 1875/1, 44.

5 DÓSA Elek: *Erdélyhoni jogtudomány*, I. köt., Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2019, IV–VI.

„[...]amellett, hogy tisztelgés Dósa Elek emléke előtt, a jogtörténész számára forrásértékű mű. A kötet a magyar jog részeként létező erdélyi partikuláris jog 19. század közepi, több évszázados fejlődés eredményeként kialakult állapotát tükrözi. Olyan magyar történelmi örökség, amelyre méltán lehetünk büszkék.”⁶

Ahhoz, hogy Dósa alakját részletesebben, akár önálló munka keretében meg lehessen rajzolni, még számos részkérdést kell tisztázni. Az új kiadás azonban nagy lendületet ad a Dósa Elekkel és sokrétű munkásságával foglalkozó kutatásoknak.

Irodalomjegyzék

1. DÓSA ELEK: *Az erdélyi magyar és székely magánjogtudomány*, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára (Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca), Ms. 2001.
2. DÓSA ELEK: *Bevezetés az erdélyi törvénytudományba*, 1841, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ms. 2035.
3. DÓSA ELEK: *De Actionibus*, 1839, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ms. 1971.
4. DÓSA ELEK: *Elementa Iuris publici Transylvanici*, 1833, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ms. 1981.
5. DÓSA ELEK: *Erdélyhoni jogtudomány*, I. köt., Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2019, IV–VI.
6. DÓSA ELEK: *Erdélyi közönséges törvény*, kézirat, Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár Kézirattára, Ms. 1974.
7. DÓSA ELEK: *Marosszék 1848–1894*, Budapest, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2017.
8. VERESS EMÖD: *Az Erdélyhoni jogtudományról és Dósa Elekről (1803–1867) = Erdélyhoni jogtudomány*, I. köt., Dósa Elek, Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2019, 5–15.
9. *** *Dósa Elek levele Wesselényi Miklóshoz*, 1848, *Történeti Lapok*, 1875/1, 44.
10. *** *Wesselényi Miklós levele Dósa Elekhez*, 1848. 09. 25., lelőhely: a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Főosztálya (*Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale*), Fond familial Wesselényi din Jibou F 250, 168 Copii iunie-decemrie 1848.

6 VERESS EMÖD: *Az Erdélyhoni jogtudományról és Dósa Elekről (1803–1867) = Erdélyhoni jogtudomány*, I. köt., Dósa Elek, Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2019, 5–15.